

1. Москвин, В. П. Стилистика русского языка. Теоретический курс / В. П. Москвин. – Ростов н/Д : Феникс, 2006.

2. Винокур, Г. О. Культура языка : очерк лингвистической технологии / Г. О. Винокур. – М., 1925. – С. 132, 135.

*В. Ч. Гронская,
канд. філалагічных навук,
дац. каф. беларускай філалогіі
і сусветнай літаратуры БДУКМ*

ПЕРАКЛАДЫ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ НА НЯМЕЦКУЮ МОВУ: НЕКАТОРЫЯ ТЭНДЭНЦЫ

Наколькі беларуская літаратура з'яўляецца цікавай для чытачоў з іншых еўрапейскіх краін? Гэта пытанне хвалюе сёння і пісьменнікаў, і выдаўцоў, і перакладчыкаў. Адзін з папулярызатараў беларускай літаратуры ў нямецкамоўным асяроддзі, перакладчык Томас Вайлер, піша: «Можна сцвярджаць, што беларуская літаратура на нямецкім кніжным рынку сёння практычна не прадстаўленая. Дзе яна раптам і з'яўляецца, там пераклад нярэдка зроблены ў абыход, праз трэцюю мову. Нельга сказаць, што гэтыя пераклады някасныя (...), але шлях да арыгіналаў з кожным такім паўкрокам будзе ўсё далейшы» [1].

Калі прыгадаць, што і кім перакладалася на нямецкую мову, неабходна ў першую чаргу назваць класікаў беларускага прыгожага пісьменства першай паловы XX ст.: Якуба Коласа, Янку Купалу, Максіма Багдановіча і інш. Але нават іх творчасць прадстаўлена па-нямецку ў невялікім аб'ёме: у асноўным перакладчыкі абмяжоўваліся некалькімі вершамі або апавяданнямі кожнага з названых пісьменнікаў. Выключэннем тут будзе хіба апавесць М. Гарэцкага «Дзве душы», перакладзеная Норбертам Рандаў (аднак да гэтага часу апавесць па-нямецку не выдадзеная).

З хрэстаматыйных беларускіх аўтараў другой паловы XX ст. на нямецкую мову перакладаліся Янка Брыль, Васіль Быкаў, Уладзімір Караткевіч, Іван Мележ, Рыгор Барадулін, Алесь Разанаў і інш. У якасці самых значных тэкстаў, пераствораных па-нямецку, можна назваць «Людзі на балоце» І. Мележа, «Дзікае паляванне караля Стаха» У. Караткевіча, «Абеліск», «Зраду» і «Аблаву» В. Быкава.

Сярод знакамітых перакладчыкаў беларускай літаратуры на нямецкую мову, якія шмат зрабілі для папулярызавання нашых аўтараў у сваіх краінах, варта прыгадаць у першую чаргу названага вышэй Норберта Рандаў, а таксама Уладзіміра Чапегу і Фердзінанда Нойрайтэра.

Норберта Рандаў часта (і цалкам правамерна) называюць культавым перакладчыкам беларускай літаратуры на нямецкую мову. Апрача сваёй перакладчыцкай дзейнасці ён вядомы яшчэ і тым, што ўклаў дзве анталогіі беларускага апавядання, спрыяў выданню «Казак жыцця» Я. Коласа і «Знакаў вертыкальнага часу» А. Разанава.

Уладзімір Чапега – беларускі перакладчык, які жыве ў Германіі. Ён перакладае і з нямецкай мовы на беларускую, і з беларускай на нямецкую. У прыватнасці, дзякуючы яму па-нямецку выйшлі творы Я. Брыля, Цёткі, І. Мележа, В. Быкава, А. Кудраўца і інш.

Фердзінад Нойрайтэр – знакаміты аўстрыйскі перакладчык беларускай літаратуры. У 1983 г. ім быў выдадзены дапаможнік для нямецкамоўных студэнтаў «Беларуская анталогія: Хрэстаматыя па беларускай літаратуры (з нямецкімі перакладамі)», які ўключыў творы сарака беларускіх пісьменнікаў XIX–XX стст. Як адзначае С. Запрудскі, «у дапаможніку беларуская літаратура была пададзена ў яе цэласці, без раздзялення на савецкую і несавецкую (былі ўключаны, напрыклад, творы Алеся Гаруна, Казіміра Сваяка, Наталлі Арсенневай, Ларысы Геніюш, Алеся Барскага, Сакрата Яновіча). Усяго ў анталогіі змешчаны семдзесят восем перакладзеных Ф. Нойрайтэрам вершаў, пятнаццаць прэзічных урыўкаў і чатыры фрагменты з драматычных твораў. Варта нагадаць, што гэтая праца рабілася ва ўмовах адсутнасці якога-небудзь паважнага беларуска-нямецкага слоўніка» [2].

На сённяшні дзень цікавасць да беларускай літаратуры ў нямецкамоўным асяроддзі не толькі не сціхае, але, як падаецца, паступова ўзмацняецца. З’явілася новае пакаленне перакладчыкаў, якія працуюць непасрэдна з арыгінальнымі беларускамоўнымі тэкстамі (у адрозненне ад большасці ранейшых перакладаў, зробленых праз рускамоўныя варыянты). І тут варта ў першую чаргу назваць Томаса Вайлера, Андрэ Бёма, Катарыну Нарбутовіч. У прыватнасці, дзякуючы Т. Вайлеру выйшаў па-нямецку раман А. Бахарэвіча «Сарока на шыбеніцы»,

А. Бём перакладаў творы З. Вішнёва і С. Календы, К. Нарбутовіч перастварала па-нямецку вершы У. Арлова.

Апрача таго, існуюць перакладчыкі, якія працуюць з беларускай літаратурай праз пасрэдніцтва рускай мовы або праз зробленыя іншымі людзьмі падрадкоўнікі. Напрыклад, менавіта пры дапамозе падрадкоўнікаў былі перакладзеныя нямецкай паэткай Эльке Эרב вершы, пункціры і версэты А. Разанава. Але ў дадзеным выпадку ніяк нельга лічыць гэта заганай, таму што паэзія А. Разанава – дастаткова складаны аб’ект для перакладу. Настолькі ж неправамернымі падаюцца заўвагі некаторых даследчыкаў пра тое, што і раман А. Клінава «Малая падарожная кніга па Горадзе Сонца» быў перакладзены на нямецкую з рускай мовы. Справа ў тым, што гэты твор і выйшаў спачатку толькі ў рускамоўнай версіі (беларускі аўтарскі варыянт тэксту з’явіўся нават пазней за нямецкі).

Агляд беларускай літаратуры ў Германіі быў бы няпоўным без згадвання і яшчэ трох цікавых праектаў.

Так, у канцы 2007 г. нямецкі часопіс «Die horen» прысвяціў 228-ы выпуск шатландскай і беларускай паэзіі. Беларусь прадстаўлялі як паэты старэйшага пакалення, такія, як Алесь Разанаў, Анатоль Сыс і Надзея Артымовіч, так і маладзейшыя творцы, сярод якіх Андрэй Хадановіч, Віктар Жыбуль, Зміцер Вішнёў.

У сакавіку 2011 г. быў створаны першы нямецкі інтэрнэт-партал literabel.de, прысвечаны беларускай літаратуры, перакладам і перакладчыкам з беларускай мовы на нямецкую. Кур’ерырае праект Т. Вайлер.

А ў лістападзе 2012 г. Інстытут імя Гётэ ў Мінску зладзіў Першую беларуска-нямецкую перакладчыцкую майстэрню, якая стала пляцоўкай для абмену ведамі і досведам, а таксама для рэалізацыі канкрэтных перакладчыцкіх праектаў. У рабоце майстэрні ўзялі ўдзел як беларускія, так і нямецкія творцы. Адпаведна і кіравалі майстэрняй прадстаўнікі двух бакоў перакладу: з нямецкага боку – Габрыэле Лойпольд, з беларускага – Ірына Герасімовіч.

Усё гэта дае падставу гаварыць пра пэўную цікавасць нямецкіх перакладчыкаў да беларускай літаратуры.

Назіраюцца, безумоўна, і адрозненні ў падыходах старэйшага і малодшага пакаленняў перакладчыкаў. Старэйшае пакаленне (Н. Рандаў, У. Чапега і Ф. Нойрайтэр) арыентавалася ў большай ступені на пераклады класікі, што бачна па ўкладзеных імі

анталогіях. Малодшае пакаленне зарыентавана на патэнцыйных чытачоў і выдавецтвы, таму выбірае для перакладу творы, якія могуць зацікавіць як першых, так і другіх. І ў дадзеным выпадку перакладчык выступае не толькі ў ролі перастваральніка тэкста, але і пасярэдніка паміж дзвюма культурамі. Ён мусіць уважліва сачыць за тым, што адбываецца ў беларускім літаратурным працэсе, і апрача таго, ён павінен умець ацаніць мастацкую вартасць тэкста і яго магчымую запатрабаванасць у межах сваёй, нямецкамоўнай, культуры.

Такім чынам, як паказвае гэты невялікі агляд перакладаў беларускіх твораў на нямецкую мову, цікавасць з нямецкага боку да нашай культуры ёсць. А паступовае пашырэнне кола кваліфікаваных перакладчыкаў і павелічэнне іх інфармаванасці пра тое, што адбываецца сёння ў актуальнай беларускай літаратуры, дапаможа ёй паступова набыць сусветную вядомасць.

1. *Вайлер Т.* Беларуская літаратура ў нямецкіх перакладах / Т. Вайлер // ARCHE [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <http://www.arche.by/by/page/print/854>. – Дата доступу: 16.12.2013.

2. *Запрудскі С.* Фердынанд Нойрайтэр / С. Запрудскі // Бюлетэнь Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў [Электронны рэсурс]. – 2008. – № 1. – Рэжым доступу: <http://be.convdocs.org/docs/index-438.html>. – Дата доступу: 16.12.2013.

*С. М. Тычына,
канд. філалагічных навук,
дац. каф. беларускай філалогіі і
сусветнай літаратуры БДУКМ*

БІБЛЕЙСКІЯ МАТЫВЫ Ў РАМАНЕ П. ЗЮСКІНДА «ПАРФУМА»

Адной з адметных рыс постмадэрнісцкай літаратуры з'яўляецца выкарыстанне ў мастацкіх тэкстах пэўных (часцей агульнавядомых) цытат. «Паколькі ад несвядома схаваных цытат тых ці іншых дыскурсаў, культурных знакаў і кодаў постмадэрністы перайшлі да свядомага, прынцыпова вылучанага цытавання, якое адкрыта заяўляе пра сябе, пішуць свае творы, актыўна выкарыстоўваючы матэрыял папярэдняй культуры, замацавалася меркаванне наконт не арыгінальнасці, дру-